

1. Костенко О.М. Культура і закон у протидії злу / Костенко О.М. – К.: Атіка, 2008. – С. 210-211. 2. Про Національну антикорупційну стратегію на 2011–2015 роки: указ Президента України від 21 жовтня 2011 р. № 1001/2011 // Офіційний сайт Верховної Ради України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1001/2011> 3. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III // Офіційний сайт Верховної Ради України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/print1360044830261280> 4. Про судову практику у справах про хабарництво: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 5 від 26 квітня 2002 р. // Юридичний вісник України. – 2002. – № 28. – С. 21. 5. Кримінальний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар / [відп. ред.: Ківалов С.В., Міщенко С.М., Захарченко В.Ю.]. – Х.: Одиссей, 2013. – С. 259. 6. Уголовный кодекс Украины: научно-практический комментарий / [отв. ред. Стрельцов Е.П.]. – Х.: Одиссей, 2012. – С. 816. 7. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / [за ред. Мельника М.І., Хавронюка М.І.]. – К.: Кантон: А.С.К. – С. 927. 8. Цивільний кодекс України: коментар / [за ред. Е.О. Харитоновна]. – Х.: Одиссей, 2004. – С. 125.

УДК 347.53

С. С. НІЖИНСЬКИЙ

ДО ПИТАННЯ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ КОРУПЦІЄЮ У ФУТБОЛІ ТА СПОРТІ В ЦІЛОМУ

Проаналізовано ряд нормативно-правових актів, що регулюють відносини щодо відшкодування шкоди, завданої внаслідок корупційних діянь у футболі та спорті в цілому, а також внесено ряд пропозицій до чинного законодавства України.

Ключові слова: корупційні діяння, відшкодування, шкода.

Нижинский С.С. К вопросу возмещения вреда, причиненного коррупцией в футболе и спорте в целом

Проанализирован ряд нормативно-правовых актов, регулирующих отношения по возмещению вреда, причиненного в результате коррупционных деяний в футболе и спорте в целом, а также внесен ряд предложений в действующее законодательство Украины.

Ключевые слова: коррупционные деяния, возмещение, вред.

Nizhynskyy Sergiy. To the issue of compensation for damages caused by corruption in football and sport in general

We analyzed a number of regulations governing the relations regarding damages caused due to corruption in football and generally in sport, and made a number of proposals to the current legislation of Ukraine.

Key words: corruption, compensation, damages.

Боротьба з корупцією на спортивних аренах не тільки давно вийшла на юридичну площину за кордоном, а й уже впритул підійшла до України.

Ще нещодавно ми були спостерігачами корупційного футбольного скандалу в Італії, де розслідування прокуратури призвело до того, що шкода, завдана внаслідок

© *НІЖИНСЬКИЙ Сергій Сергійович* – здобувач кафедри цивільно-правових дисциплін Навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

док корупційних діянь ТОП-клубами Серії-А, призвела до того, що державі, в особі Футбольної Національної Федерації Італії та іншим футбольним союзам були виплачені величезні штрафи від «клубів-штрафників» як юридичних осіб, так і суддів, футболістів, тренерів – як фізичних. Інша справа, що кожен клуб ніс різну відповідальність, що призвело до затягування судового процесу щодо розміру завданої шкоди.

На наш погляд, для нас цікавим є не стільки сама ситуація договірних матчів у нашій темі, скільки механізм регулювання і застосування норм права у боротьбі з корупцією західними сусідами.

Наприклад, в Україні на сьогодні не існує цивільної відповідальності спортивних юридичних осіб у корупційних діяннях. Ось яскравий приклад того, що дії фізичних осіб, які представляли футбольні клуби як адміністрація, були притягнуті не тільки самі до відповідальності, але й до відповідальності самих клубів, де вина взаємопов'язана і нерозривна. Так, можна сперечатись щодо практичного застосування юридичної відповідальності у спорті, зокрема футболі, де клуби відстоюють свою репутацію і не повинні нести відповідальності за злочин фізичної особи, що дискредитує клуб. Однак зауважимо, що йдеться не про неправомірне звільнення працівника і навіть не про кримінальну відповідальність за грубе порушення трудового законодавства, а про корупційні дії, що мають більш глобальні наслідки.

Аналізуючи проект Закону України № 2213 «Про запобігання і протидію досягненню фіксованих (договірних) результатів та іншим корупційним правопорушенням у футболі», вважаємо, що позитивним є той факт, що цей Закон визнає основні засади запобігання і протидії корупції та *встановлює відповідальність* за її вчинення у футболі, з метою захисту прав і свобод фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, *інтересів держав*¹; саме піклування про інтереси держави, оскільки тут чітко вказується потенційна шкода для держави, яка як грошові санкції поповнить бюджет, але є й інший бік медалі: держава, майно якої використовується у вигляді земельних ділянок, тренувальних баз, місць проживання, оздоровчих санаторіїв, що в концесії наразі вже визнається інтересом держави, якій також завдається шкода в разі корупційних діянь клубів. На жаль, схильність вважати, зокрема, футбольні клуби власністю фізичних осіб, які начебто тільки й вкладають в розвиток свого клубу і тільки яким і заповідіється шкода, стала вже системною.

Одним з мінусів зазначеного законопроекту є наявність у Прикінцевих положеннях розділу ХІІ, де вказано, що Верховній Раді України треба внести зміни до Кримінального кодексу, Кодексу про адміністративні правопорушення, Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції», а про зміни до Цивільного кодексу України до статті щодо відшкодування, яка чітко визначила б розміри шкоди як матеріальної, так і моральної внаслідок корупційних діянь, на жаль, і досі не йдеться.

Уже неодноразово ми наголошували на тому, що внесення змін до Цивільного кодексу (далі – ЦК) України щодо заподіяної шкоди внаслідок корупційних діянь є найважливішим питанням у спорах про відшкодування збитків. Це стосується не тільки проекту Закону України № 2213 «Про запобігання і протидію досягненню фіксованих (договірних) результатів та іншим корупційним правопорушенням у футболі», а й інших нормативних, потенційних законодавчих актів, яким ці внесення змін розв'язали б руки, спростили та максимально зрозуміло

допомогли б у судових засіданнях визначити алгоритм відшкодування шкоди внаслідок корупційних діянь.

Нещодавно президент Професійної Футбольної Ліги Мілетій Бальчос заявив на прикладі «начебто договірного матчу» між ФК «Оболонь» та ФК «Сталь», що про санкції говорити зарано, оскільки йде збір матеріалів щодо зазначеної гри, які передаються до Комітету з етики та чесної гри Федерації Футболу України», а потім до прокуратури. Так, виходить, що від висновку вищевказаного Комітету залежатиме (де-юре) доля клубів. Але на такій підставі Комітет діє всупереч своїм повноваженням і не може виносити санкції та висновки кримінальної та цивільної відповідальності, оскільки це належить до компетенції судової системи України чи суду в Лозанні, а УЄФА не має компетенції щодо прийняття тих чи інших рішень, які тягнуть за собою кримінальну та цивільну відповідальність.

Також не можна залишити поза увагою експертів, які згідно з цим законопроектом притягуються до відповідальності. Законодавець чітко не вказує, хто і як буде вважатися експертом футбольним, але чітко вказує, що це «футбольний фахівець». Це питання потребує детального вивчення, на наш погляд, оскільки чи можна в такому разі вважати коментарі экс-футболіста В. Леоненка (зараз футбольного експерта на телешоу) на адресу того чи іншого клубу футбольним фахівцем, заяви якого нестимуть інформацію, що тягне до відкриття провадження проти тих чи інших клубів.

Так, згідно з новою редакцією вже чинного Кримінального кодексу України від 16 жовтня 2012 р. підозрюваним є особа, якій у порядку, передбаченому статтями 276 – 279 цього Кодексу, повідомлено про підозру, або особа, яка затримана за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення². Тобто наш експерт, заявивши певну підозру публічно, вказав на її протиправні діяння і вказана особа є автоматично суб'єктом. Правоохоронні органи мають повне право, наприклад, за 4 тури до закінчення Прем'єр-Ліги викликати на допит футболіста як підозрюваного, свідка, що психологічно, морально обов'язково виллється на особі, команді, в пресі тощо. Отже, є способи і механізми втручання в спорт як недобросовісна конкуренція. Пропонується внести чіткий перелік «футбольних експертів», хто саме є таким, у законопроекті.

Щодо нормативної регламентації питань відшкодування шкоди, завданої корупційними правопорушеннями, то на сьогодні вона передбачена у положеннях Цивільної конвенції про боротьбу з корупцією, ратифікованої Законом України від 16 березня 2005 р.

Так, ст. 3 Конвенції передбачає, що кожна Сторона передбачає у своєму внутрішньому законодавстві для осіб, яким заподіяно шкоду внаслідок корупційних дій, право на порушення судової справи з метою отримання повної компенсації за заподіяну шкоду³. Така компенсація може охоплювати матеріальні збитки, втрачену вигоду та немайнову шкоду.

Стаття 4 наголошує, що кожна Сторона передбачає у своєму внутрішньому законодавстві такі умови компенсації заподіяної шкоди:

1) вчинення відповідачем особисто або з його дозволу корупційної дії чи невиниття ним розумних заходів для запобігання вчиненню корупційної дії;

2) заподіяння шкоди позивачу;

3) наявність причинного зв'язку між корупційною дією (бездіяльністю) та заподіяною шкодою. Кожна Сторона передбачає у своєму внутрішньому законодавстві групову відповідальність для випадків, коли у заподіянні шкоди внаслідок однієї і тієї самої корупційної дії винними є декілька відповідачів.

Щодо відшкодування шкоди, завданої внаслідок корупційних правопорушень, хочемо привернути увагу фахівців до усвідомлення такого факту, що відшкодувати завдану шкоду в досліджуваних відносинах, у тому числі в повному обсязі, як про це йдеться у Законі та ЦК України, досить важко. Складність виникає при розумінні обсягу моральної шкоди, оскільки ЦК України не встановлює ні верхньої, ні нижньої межі такого відшкодування. Зважаючи на це, доцільно, на нашу думку, було б говорити не про відшкодування шкоди, а про мінімізацію шкідливих наслідків, завданих корупційними правопорушеннями.

Дуже хотілося б, щоб законопроект №2213 «Про запобігання і протидію досягненню фіксованих (договірних) результатів та іншим корупційним правопорушенням у футболі», який, звісно, потребує значного доопрацювання, почав втілювати свою антикорупційну функцію вже зараз, адже ст. 9 цього Закону визначає заходами запобігання встановлення обмеження на володіння або керівництво більш як одним футбольним клубом, який бере участь у змаганнях під егідою ФФУ, для колективу будь-якої юридичної особи або фізичної особи, включаючи холдинги і дочірні компанії. Під цей пункт підпадає ФК «Кривбас» та ФК «Дніпро», де президент першої команди офіційно заявляє, що фінансування клубу здійснює президент ФК «Дніпро» пан Коломойський. Президент ФК «Шахтар» Р. Ахметов, компанія якого приватизувала «Завод Ілліча», на базі якого функціонує та із бюджету якого фінансується команда «Іллічівець», також є власником обох клубів. І таких прикладів безліч.

Один із обговорюваних скандалів у футболі, пов'язаний з трансферами футболістів, стався в Румунії, де понад шість голів румунських клубів були засуджені до ув'язнення від 3 до 8 років.

За фактами прокуратури, більше 10 трансферів періоду з 1999 по 2005 роки були проведені з порушенням закону. Так, відомо, що деякий трансфер стосується і одного українського клубу, де в документах ціну за футболіста занижили вдвічі. Вже зараз є декілька сторін, що претендують на відшкодування шкоди внаслідок цього трансферу, але самого футболіста там немає.

На жаль, коли ми говоримо про корупцію в спорті, у більшості людей виникають асоціації тільки з футболістом. Однак інші спортивні галузі, які й так занадто занедбані, ще й дуже корумповані.

Так, 3 вересня 2012 р. державна комісія з перевірки правопорушень при Державному комітеті спорту та молоді України почала своє розслідування у нібито корупційних діях щодо тренера збірної команди України з атлетики Олександра Апайчева за начебто списання бюджетних коштів на збори в Росії, яких не існувало. Дуже дивно, щоб тренер мав доступ до фінансування збірної та мав керівні адміністративні функції. Федерація легкої атлетики назвала наклепом звинувачення у подібній корупції. Вони заявляють, що ніколи не отримували бюджетних коштів для проведення спортивних змагань та навчань і, тим більше, для підготовки команди збірної України, не може нести відповідальність за використання цих грошей. Призупинення діяльності роботи тренера, наклеп й інші протиправні дії, оскільки рішення суду немає, а звинувачення на адресу «підозрюваної» особи лунають від посадових осіб, тягне на позов до суду про відновлення ділової репутації та відшкодування матеріальної та моральної шкоди внаслідок корупційних звинувачень міністерства молоді й спорту, до якого не менше питань з цього приводу.

Яскравим прикладом корупції в спорті в Україні була ситуація у травні 2012 р. напередодні літньої Олімпіади в Лондоні, де під час журналістського розсліду-

вання каналу ВВС. Генеральний секретар НОК України Володимир Герашенко продав 100 квитків за 8 тисяч фунтів начебто покупцеві на «чорному ринку». Саме зловживання службовим становищем, корупційні дії та порушення репутації НОК України перед міжнародними партнерами на рівні держав є приводом до порушення кримінальної справи та відшкодування шкоди як матеріальної, так і моральної НОК України. Нагадаємо, що Закон Великобританії «Про Лондонські олімпійські та параолімпійські ігри» продаж квитків на «чорному ринку» розцінює як кримінальний злочин, за який передбачено штраф до 20 тисяч фунтів стерлінгів⁴.

Ситуація в українському хокеї також потребує серйозного втручання. У провадженні однієї юридичної компанії знаходиться позов українського хокеїста до його агента, який без його відома та за домовленістю з російським хокейним клубом підписав за хокеїста контракт, чим завдав значної шкоди як хокеїсту, так і клубу, з яким у нього був чинний контракт. Цікаво, що саме спортивні агенти є за довіреністю особами, які ведуть переговори з потенційним роботодавцем хокеїста, де всі фінансові питання прописуються у договорі. Ціна в зазначеній ситуації була також значно занижена, агент отримав свою комісію, втік до Росії, а хокеїст перетворився на раба нового клубу.

Не можна оминати і державні закупівлі – важливий аспект корупції в спорті. Сотні тисяч доларів йдуть на закупівлю спортивного обладнання, форми та інших речей, закупівля яких абсолютно не контролюється. Керівник контактної групи Transparency International в Україні Олексій Хмара заявив: «Закупівлі переважно здійснюються державними підприємствами, а зараз вони виведені з-під дії тендерного законодавства. Інформацію про свої закупівлі вони не розміщують ні на своїх сайтах, ні на єдиному «Віснику державних закупівель». Нам пропонують користуватися законом «Про доступ до публічної інформації». Але для того, щоб питати, треба розуміти, про яку інформацію запитувати. На думку експерта, закритість інформації про велику частину державних закупівель є однією з причин поширення корупції в цій сфері. На жаль, сьогодні достатнього контролю за процесом закупівель за кошти державного бюджету не має навіть уряд»⁵.

Отже, зазначимо, що антикорупційне законодавство потребує певних докорінних змін, спрямованих на визначення організаційно-правових засад протидії (запобігання, контролю, локалізації, нейтралізації, мінімізації) корупції та усунення причин і умов її існування, відшкодування завданої внаслідок учинення корупційних правопорушень шкоди у футболі та спорті в цілому.

1. *Проект* Закону України №2213 «Про запобігання і протидію досягненню фіксованих (договірних) результатів та іншим корупційним правопорушенням у футболі» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JG1PH00A.html 2. *Кримінальний кодекс України* // ВВР України. – 2001. – № 25-26. – Ст.131. 3. *Про ратифікацію Цивільної конвенції про боротьбу з корупцією: Закон України № 2476-IV від 16.03.2005 р.* // Урядовий кур'єр. – 2005. 4. «Генсекретаря НОК зловили на махінаціях з квитками. Ним займається лондонська поліція?» // Українська правда. – 2012. – 23 травня. 5. *Хмара О.С.* Індекс сприйняття корупції / Хмара О.С. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ti-ukraine.org/cpi/global>.